Закревський Микола Васильович
(1805-1871)

Держбуд України

Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В.Г. Заболотного

Закревський Микола Васильович (1805-1871)

Матеріали до засідання бібліотечного клубу “Національні святині” 2 червня 2005 р.

Київ ДНАББ імені В.Г. Заболотного 2005

УДК 929(477-25)+947.7(092) +016:929
ББК 63.3(4Укр)–8
З-201

Закревський Микола Васильович (1805-1871): Матеріали до засідання бібліотечного клубу “Національні святині” 2 червня 2005 р. / Уклад. С.С. Артамонова; Редкол.: Г.А. Войцехівська (відп. ред.), О.П. Пацеля, О.М. Піхур, В.М. П’яскіна; ДНАББ. – К.: ДНАББ імені В.Г. Заболотного, 2005. – 32 с.

9 червня ц.р. виповнюється 200 років від дня народження видатного українського історика, археолога, фольклориста, етнографа, лінгвіста, письменника, літописця Києва – М.В. Закревського, який все своє життя присвятив дослідженню історії міста Києва, його архітектури, пам’яток, а також збиранню українського фольклору, вивченню української мови. Результатом такої копіткої роботи стало видання низки праць, які й дотепер широко використовуються у науковій та краєзнавчій роботі дослідників.

Укладач: С.С. Артамонова

Редакційна колегія: Г.А. Войцехівська (відп. ред.), О.П. Пацеля, О.М. Піхур, В.М. П’яскіна

Сканування: О.В. Івченко

УДК 929(477-25)+947.7(092)
ББК 63.3(4Укр)–8

ПЕРЕДМОВА

200-річчя від дня народження Миколи Васильовича Закревського – знаменна дата для науковців, дослідників, краєзнавців та всіх, хто цікавиться минулим Києва.

Розпочавши своє життя на київському Подолі поблизу Фролівського дівочого монастиря 9 червня 1805 р., він і через 200 років залишається тут зі своїми творами про улюблене місто, що зберігаються вдячними нащадками у бібліотечних та музейних фондах. Протягом усього творчого життя Микола Васильович постійно працював у бібліотеках, розташованих у різних містах Європи: Дерпт – стародавня бібліотека Дерптського університету; Санкт-Петербург – Імператорська Публічна бібліотека; Москва – Публічна бібліотека Рум'янцівського музею. В Імператорській Публічній бібліотеці знайшли притулок його рукописні матеріали. Високо оцінюючи роль бібліотеки у збереженні його рукописних матеріалів і доведенні інформації про них до широкого кола читачів та дослідників, він пише у супровідному дарчому листі: "более десяти лет занимался я составлением истории города Киева, моей родины; по силам своим дал ей нужную полноту, украсил рисунками собственной работы, а в последнее время дополнил и исправил ее по важнейшим источникам… Жаль, если мои труды и разыскания исчезли бы в частных руках, не принеся никакой пользы моим соотечественникам… принятие сей малой лепты будет… вознаграждением за мой многолетний и совестный труд" [60]. Публічна бібліотека Румянцевського музею в Москві стала для нього не тільки читацьким місцем для пошуку матеріалів про Київ, але й місцем служби на посаді помічника бібліотекаря. Тому знаковим сьогодні є те, що через два століття головні праці М.В. Закревського знайшли почесне місце на книжкових полицях музеїв та бібліотек, у т.ч. і на полицях Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В.Г. Заболотного, місцезнаходження якої пов'язано з тими місцями, де він народився.

Працівники Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В.Г. Заболотного підготували засідання бібліотечного клубу "Національні святині", присвячене знаменній даті великого українського краєзнавця. До заходу видана збірка матеріалів, що вміщує автобіографічні дані, написані самим М.В. Закревським і включені до різних видань, зокрема, до публікацій Д.І. Еварницького, та біографічні дані, укладені

доцентом, кандидатом педагогічних наук, ученим секретарем ДНАББ імені В.Г. Заболотного С.С. Артамоновою за результатами вивчення та дослідження опублікованих документів. Завершує збірку складений С.С. Артамоновою бібліографічний список літератури, що включає праці М.В. Закревського, рецензії та відгуки на них, висвітлення його життєдіяльності у довідково-енциклопедичних виданнях та публікаціях науковців. У статті С.С. Артамонової "Життєвий та творчий шлях М.В. Закревського" подано посилання на джерела бібліографічного списку.

За результатами виявлених публікацій про М.В. Закревського складається позитивне враження щодо вичерпності дослідження його діяльності. Але, на наш погляд, потребує подальшого опрацювання такий аспект, як активне використання та критичний аналіз його досліджень у наукових працях фахівців XX ст. Серед них: А.В. Бунін, С.К. Кілессо, В.В. Ковалинський, Д.Ф. Красицький, Л.А. Пономаренко, О.О. Попельницька, Н.В. Рогожина, В.І. Тимофієнко, П.П. Толочко, П.К. Федоренко, М.В. Холостенко та багато інших, у наукових працях яких згадується М.В. Закревський. Такий підхід до вивчення творчого потенціалу великого літописця й тепер продовжує залишатись запорукою встановлення істинних відомостей про історію міста Києва, його стародавні архітектурні пам'ятки, монастирі, церкви, вулиці, будинки, імена мешканців Києва тощо.

XII. ПОСЛѢСЛОВІЕ.

[З книги М. Закревського "Описаніе Киева". Т.2 (1868)]

Всякое дѣло само за себя говоритъ, и читателю нѣтъ надобности знать сочинителя и обстоятельства его жизни. Однакожь всякому извѣстно, что мы много зависимъ отъ обстоятельствъ, отъ условій жизни; а знать обстоятельства кого либо, значитъ знать и мѣру своихъ требованій. На этомъ основаніи, при отчетѣ о составленія этой книги, помѣщено и кратчайшее мое Curriculum vitae; вотъ оно: Я родился въ Кіевѣ, на Подолѣ, близъ Флоровскаго монастыря, въ пятницу, въ половинѣ четвертаго часа по полудни девятаго іюня 1803 года. Такъ отмѣчено собственноручно моимъ отцемъ въ Святцахъ. — Великій пожаръ, истребившій въ 1811 году лучшую часть города, повергъ отца моего въ бѣдность; онъ вскорости умеръ; вдова и сынъ его остались безпомощны. Съ этихъ поръ предстояло мнѣ долгое и трудное испытаніе. Посѣщая съ 1-го апрѣля 1820 г. Высшую Кіевскую Гимназію, я принужденъ былъ искать помощи въ самомъ себѣ. На 16-мъ году началъ давать кое-какъ уроки, заниматься репетиціею съ товарищами и тѣмъ доставлять себѣ и матери пропитаніе. Оставалось не болѣе полугода до окончанія учебнаго курса въ Гимназіи, какъ я по неопытности, увлеченный совѣтами нѣкоторыхъ, прервалъ ученіе, и въ маѣ 1825 г. отправился искать мѣста въ Петербургѣ. Около трехъ лѣтъ провелъ я въ столицѣ, будучи частнымъ учителемъ или занимаясь переписываніемъ бумагъ въ мѣстахъ присутственныхъ. Все это время для меня пропало. Возвратившись въ февралѣ 1828 г. въ Кіевъ, я снова вступилъ въ число учениковъ Гимназіи, кончилъ курсъ наукъ въ 1829 г. и чрезъ годъ получилъ аттестатъ на степень Дѣйствительнаго Студента. Отправившись въ Дерптъ 9 декабря въ 1829 г., я поступилъ въ число студентовъ Университета по факультету юридическому. Однако и здѣсь, не имѣя надежныхъ способовъ къ прожитію, я былъ вынужденъ искать какого либо мѣста. Въ іюнѣ 1831 г. опредѣленъ учителемъ Русскаго языка при уѣздномъ училищѣ въ Вейсенштейнѣ (Эстляндской губерніи). Въ поощреніе переведенъ начальствомъ съ 1-го января 1834 г. въ Ревель, гдѣ я получилъ мѣсто учителя Русскаго языка, Географіи и Исторіи при Гимназіи. Впрочемъ служба Русскихъ учителей въ Остзейскихъ провинціяхъ сопряжена съ трудностями своего рода. Прослуживъ 16 лѣтъ, я рѣшился удалиться, и въ слѣдствіе прошенія получилъ отъ 23 сентября 1847 г. отставку и пенсію, треть жалованья, 95 рубл. серебромъ. Оставивъ съ женою Ревель, провелъ въ Петербургѣ нѣсколько дней для осмотра въ Публичной Библіотекѣ драгоцѣннѣйшаго Остромирова Евангелія и копированія Кіево-Софійской мозаики изъ путешествія Бороздина и Иванова. Въ Москву прибылъ 6 ноября 1847 г. и жилъ здѣсь частными уроками. По истеченіи трехъ лѣтъ отправился опять въ Ревель, гдѣ въ 1853 г. даже обзавелся собственнымъ домомъ; но лишившись 24 октября 1858 г. жены своей, я продалъ домъ и снова въ 1859 г. переселился въ Москву, въ которой могъ пользоваться для своего сочиненія источниками, коихъ нельзя найти въ Эстляндіи. Доселѣ говорилъ я о существенныхъ обстоятельствахъ жизни моей; теперь обращаюсь къ своимъ сочиненіямъ. Съ молодыхъ лѣтъ еще плѣняла меня идея Исторіи города Кіева, возбужденная чтеніемъ Описанія Берлинскаго, которое даже и тогда казалось мнѣ слишкомъ краткимъ. Первые матеріалы, впрочемъ скудные, сталъ я собирать въ библіотекѣ Дерптскаго университета. Пользуясь досугомъ въ глуши Вейсенштейнской, 14-го марта 1832 г. я началъ составлять *Описаніе* моей родины, которая стала для меня тѣмъ любезнѣе, чѣмъ отдаленнѣе я

находился отъ нее. Отказывая себѣ во многомъ, съ немаловажными издержками, выписывалъ я книги, собиралъ возможные матеріялы и рисунки. Переселясь въ Ревель, рѣшился издать въ 1836 г. небольшую брошюру подъ заглавіемъ *Очеркъ Исторіи города Кіева*, въ 8-ю д. л. 68 страницъ съ 5-ю дурно награвированными таблицами, въ видѣ дополненія къ существующимъ Описаніямъ этого города. Но я вскорѣ убѣдился, что столь малая брошюра прошла незамѣченною (въ чемъ я однакожъ ошибся). Впрочемъ это не огорчало моего самолюбія; напротивъ того я продолжалъ прилежно изучать и обработывать любимый предметъ и нѣсколько разъ перемѣнялъ планъ изложенія. Спустя десять лѣтъ послѣ появленія *Очерка*, изрядное число собранныхъ матеріаловъ приведено въ систему; сто пятьдесятъ мелко писанныхъ мною листовъ и болѣе ста рисунковъ собственной же работы, составили *Описаніе Кіева*. Не имѣя средствъ издать все это, и опасаясь, что многолѣтніе труды мои въ частныхъ рукахъ могутъ легко погибнуть, я рѣшился 9 февраля 1846 г. эту рукопись отдать въ Публичную Библіотеку въ Петербургѣ. Оставшуюся у меня копію, въ продолженіи двухъ съ половиною лѣтъ, подвергъ я новой передѣлкѣ и, переселясь въ Москву, 13-го мая 1848 г. вручилъ я г. Профессору Іосифу Максимовичу Бодянскому для напечатанія въ журналѣ Общ. Истор. и Древн. Рос. Я уже въ предисловіи сказалъ, что моему сочиненію удалось выйти въ свѣтъ только спустя десять лѣтъ, т. е. въ 1858 г.; 28 іюня того же года получилъ я одинъ экземпляръ онаго въ Ревелѣ, а 5 августа 1859 г. удостоенъ званія Дѣйствительнаго Члена упоминаемаго досточтимаго Общества.

Съ 1840 г. занялся я собираніемъ Малорусскихъ пѣсень и пословицъ и составленіемъ подробнаго словаря идіомовъ этого нарѣчія. Переѣхавъ на жительство въ Москву, опредѣлился я съ 17 декабря 1859 г. корректоромъ при типографіи Московскаго Университета. Этимъ довольно труднымъ и скудно вознаграждающимъ мѣстомъ воспользовался я для того, чтобы удобнѣе издать свой новый Малороссійскій сборникъ подъ названіемъ „Старосвѣтскій Бандуриста." Книга 1-я Пѣсни, книга 2-ая Пословицы и кн. 3-я Словарь идіомовъ. Изданіе это окончено въ концѣ іюля 1861 г.

Съ 1-го января 1863 г. университетская типографія отдана въ аренду въ частныя руки (Гг. Каткову и Леонтьеву), а я съ 1-го мая того же года перешелъ на службу помощникомъ библіотекаря въ Московскій Публичный Музей. Это новое мѣсто способствовало дальнѣйшей обработкѣ моего *Описанія Кіева*. Пользуясь весьма богатою библіотекою, я имѣлъ возможность извлечь нѣсколько матеріаловъ и повѣрять въ разныхъ сочиненіяхъ приведенныя авторами ссылки. Въ этомъ же году я принятъ также въ число Членовъ Основателей Общества Древне Русскаго Искусства.

Лѣтомъ 1864 г., посѣтивъ свою родину, я сдѣлалъ нѣсколько рисунковъ съ фресковъ и другихъ древностей. Такимъ образомъ, послѣ постоянныхъ занятій, составилось изрядное собраніе разныхъ матеріаловъ и частію въ чернѣ приготовленныхъ статей для новаго Описанія Кіева; оставалось только помышлять объ изданіи онаго. Чрезъ А. А. Котляревскаго я обратился съ просьбою въ Московское Археологическое Общество, великодушный Предсѣдатель коего Графъ Алексѣй Сергѣевичъ Уваровъ охотно подалъ мнѣ руку помощи. Въ запискѣ, представленной мною въ Общество отъ 9-го ноября 1865 г. и приложенной къ 15-му протоколу обыкновеннаго засѣданія Московскаго Археологическаго Общества, бывшаго 11-го января 1866 г. (стр. 15) я, въ качествѣ Дѣйствительнаго Члена, изложилъ свои соображенія и желанія, прося о содѣйствіи Общества. Оно напечатало свои протоколы и разослало ко всѣмъ Членамъ и Корреспондентамъ. Нѣкоторымъ названіе моей книги показалось не соотвѣтствующимъ археологической цѣли сочиненія; они полагали, что непремѣнно нужно было бы въ самомъ заглавіи выставить слово *Древности*, или что либо подобное. Другимъ же система моего сочиненія казалась неудовлетворительною. На оба эти возраженія, въ упоминаемой запискѣ, отвѣчалъ я слѣдующее: Я назвалъ трудъ свой *Описаніемъ Кіева;* — названіе съ перваго взгляда какъ будьто не указывающее прямо на его Древности; но Кіевъ самъ по себѣ есть уже Древность — какъ выразился И. И. Срезневскій, — и говоря о Кіевѣ, можно ли не говорить о Древностяхъ Русскихъ и даже Византійскихъ. Хотя необходимо описывать состояніе Кіевскихъ Древностей и въ наше время: но все это принадлежитъ, безъ сомнѣнія, къ области Археологіи; къ области, — которую разработываетъ Московское Археологическое Общество, удостоившее благосклоннаго вниманія и мой посильный трудъ. — И теперь я удержалъ прежній планъ и направленіе, потому что не могъ придумать лучшаго. Думаю, что описаніе города, расположенное по мѣстно-

сти, хорошо только для указателей, когда богомольцу нужно имѣть краткое и сподручное свѣдѣніе о предметѣ. Но изслѣдователь Древностей не ограничивается временемъ и поверхностнымъ знаніемъ. Впрочемъ предлагаемое Описаніе Кіева въ видѣ словаря, столь же удобно при употребленіи, какъ и обыкновенные путеводители. Обиліе матеріаловъ и интересъ предмета побудили меня прежнее мое изложеніе совершенно вновь передѣлать. Если первое изданіе моего сочиненія содержитъ 17½ листовъ сжатой печати: то думаю, что настоящее второе будетъ содержать въ пять разъ болѣе, то есть до 80 ти печатныхъ листовъ, но на самомъ дѣлѣ вышло гораздо болѣе.

Оставляя въ сторонѣ безплодную полемику, я долженъ сказать, что существенную помощь оказалъ мнѣ только Его Сіятельство Графъ Алексѣй Сергѣевичъ Уваровъ, давъ мнѣ, между прочимъ, возможность съѣздить въ маѣ 1866 г. въ Петербургъ для занятій въ Публичной Библіотекѣ и въ Археографической Коммиссіи, и не пощадилъ издержекъ на изданіе моего слабаго труда. — При этомъ поставляю обязанностію своею принести искренюю благодарность Его Высокопревосходительству А. С. Норову, равно А. И. Тимофееву и А. Ѳ. Бычкову за радушное содѣйствіе къ занятіямъ моимъ. — Во время печатанія труда моего намѣревался я было помѣстить въ Приложеніяхъ слѣдующія статьи: 1) Понятіе о Магдебургскомъ Правѣ, и о производствѣ дѣлъ по оному въ Кіевскомъ Магистратѣ, о чемъ сказано было на стр. 41. 2) О вліяніи польскаго гражданскаго строя на Кіевлянъ, бывшихъ подъ правленіемъ Рѣчи Посполитой. 3) Перечень актовъ, относящихся къ Исторіи Кіева. Доселѣ извѣстно 338 актовъ. 4) Подробное содержаніе: а) Патерикона польскаго, К. митр. Сильвестра Коссова, б) Тератургимы Аѳанасія Кальнофойскаго и в) Описанія Кіевск. Пещеръ Гербиниуса, какъ книгъ теперь чрезвычайно рѣдкихъ, что мною было обѣщано на стр. 72-й. 5) Объ уніатскихъ Кіевс. митрополитахъ, ихъ владѣніяхъ и доходахъ, и 6-е) Протоколъ комитета для изслѣдованія новооткрытой пещеры въ маѣ 1853 г. — Но статьямъ этимъ, на сей разъ, не суждено было появиться въ печати.

Печатаніе моего сочиненія, начавшееся въ февралѣ 1866 г. теперь приближается къ концу и подаетъ мнѣ поводъ къ слѣдующей мысли: Я очень увѣренъ, что найдется много людей, которые несравненно обстоятельнѣе и лучше могли бы написать Исторію моей родины и задачу эту рѣшить блистательнымъ образомъ. Но не думаю однакожь, чтобы легко сыскался охотникъ, который, безъ всякой поддержки и вознагражденія, пожертвовалъ бы тридцатью пятью лучшими годами своей жизни для составленія такого сочиненія, которое не обѣщаетъ никакой матеріальной выгоды. Это было, если угодно, фанатизмъ своего рода, но дѣло — при помощи Божіей — сдѣлано, и я отъ души желаю, чтобы оно принесло какую нибудь пользу моимъ согражданамъ. Понятно, что не смотря на объемъ моего труда, Исторія Кіева далеко еще не исчерпана. Столь обширный предметъ не подъ силу одному человѣку, которому притомъ и обстоятельства не совсѣмъ были благопріятны. Здѣсь требуются совокупныя силы многихъ лицъ, безкорыстно посвятившихъ себя изученію судебъ древлепрестольнаго нашего града; въ архивахъ монастырей, магистрата и другихъ присутственныхъ мѣстъ, не смотря на пожары и разнаго рода опустошенія, со временемъ еще многое отыщется, объяснится, исправится и нѣкоторые факты явятся въ другомъ видѣ. Богъ въ помощь!

Въ заключеніе, да позволено мнѣ будетъ простодушными, но искренними словами діакона Григорія, писавшаго Остромирово Евангеліе, выразить великодушному Графу Алексѣю Сергѣевичу Уварову и мое желаніе: „Мънога же лѣтъ даруй Богъ ему. Дай ему Господь Богъ благословеніе свое, ему самому и подружію его Ея Сіятельству Графинѣ Парасковѣ Сергѣевнѣ, урожденной Княжнѣ Щербатовой и чадомъ ею. Съдравствуйте же мънога лѣтъ!“

Да будетъ изъявлена моя искренняя, сердечная, благодарность и Александру Александровичу Котляревскому за его ходатайство, за теплое участіе въ моемъ дѣлѣ и въ споспѣшествованіи онаго.

Приближаясь къ старости и подвергаясь болѣе и болѣе немощамъ, желалъ бы я опять переселиться на свое старое пепелище близъ могилъ моихъ предковъ. Здѣсь увидѣлъ я свѣтъ Божій и здѣсь желалъ бы закрыть глаза мои на вѣки. Довольно мыкался я на своемъ вѣку, но родина всегда тянула къ себѣ. Необъяснимое и непобѣдимое чувство! Заключаю желаніе мое трогательными словами Преп. Симона, епископа Владимірскаго и Суздальскаго: „Сего же дѣля и азъ грѣшный тужу и скорблю и желаю тамо (въ Печерской обители) ми скончатися, да быхъ точію положенъ былъ въ блаженной той перстиˮ.

Кіевлянинъ Н. З.

Москва.
октября, 24-го дня,
1867 года.

Къ біографіи малороссійскаго этнографа Н. В. Закревскаго.

1805—1871.

[З книги Я.П. Новицького "Народная память о Запорожье" (1911]

Въ Москвѣ, въ концѣ Рождественки, въ такъ называемомъ „Проломѣ" Китайской стѣны, имѣется извѣстная всѣмъ столичнымъ библіофиламъ книжная лавка Астафьева. Въ 1900 году въ этой лавкѣ одному изъ моихъ московскихъ друзей, И. А. Бѣлоусову, случайно попалась въ руки очень рѣдкая книга „Старосвѣтскій Бандуриста" Закревскаго, напечатанная въ Москвѣ въ 1861 году. Книга „Старосвѣтскій Бандуриста", рѣдкая сама по себѣ, въ данномъ случаѣ безцѣнна, потому что представляетъ собой авторскій экземпляръ, приготовленный самимъ авторомъ для второго изданія, но неизвѣстно когда и какимъ путемъ попавшій въ антикварную лавку Астафьева. При ближайшемъ разсмотрѣніи этого экземпляра оказалось, что въ немъ послѣ каждаго печатнаго листа вставленъ листъ писчей бумаги и на немъ рукой автора сдѣланы различнаго рода поправки и добавленія малороссійскихъ думъ, пѣсенъ, пословицъ, поговорокъ, загадокъ, приповѣдокъ и отдѣльныхъ словъ малороссійской рѣчи. Все это видимо подготовлялось въ теченіе нѣсколькихъ лѣтъ и должно было пополнить книгу при второмъ ея изданіи, чему, однако, не суждено было исполниться.

Насколько могъ бы пополниться „Старосвѣтскій Бандуриста" при второмъ его изданіи, видно изъ того, что къ напечатаннымъ 190 думамъ и пѣснямъ добавлено новыхъ 9, къ пословицамъ и поговоркамъ, напечатаннымъ въ количествѣ 3878, добавлено новыхъ 630, къ 194 загадкамъ добавлено 11, а къ 11127 малороссійскихъ словъ добавлено новыхъ около 1265.

Кромѣ всѣхъ этихъ добавленій, къ напечатанной статьѣ „О бывшемъ нѣкогда отношеніи малой Россіи къ Польшѣ“ добавлено цѣлое разсужденіе на трехъ, мелко исписанныхъ листахъ бумаги.

Въ срединѣ книги вклеенъ фотографическій портретъ автора съ надписью: „Кіевлянинъ Николай Васильевичъ Закревскій“, и къ концу ея приложенъ написанный рукою автора „Очеркъ жизни сочинителя“, представляющій собой цѣнный матеріалъ для біографіи малороссійскаго этнографа.

Вотъ этотъ „Очеркъ жизни“, буква въ букву со всѣми его характерными особенностями правописанія.

„Никогда не прибавилъ бы я этой статьи къ составленному мною описанію Кіева для того только, чтобы поговорить о себѣ; но всякому извѣстно, что человѣкъ зависитъ отъ обстоятельствъ; слѣдовательно читатель самъ увидитъ, чего можно требовать отъ сочинителя въ его положеніи.

Я родился въ городѣ Кіевѣ, на Подолѣ, близь дѣвичьяго Флоровскаго монастыря въ пятницу, въ половинѣ четвертаго часа по полудни девятаго іюня 1805 года. Великій пожаръ, истребившій въ 1811 г. лучшую часть города, повергъ отца моего въ бѣдность; скорбь сокрушила надежды и жизнь сего человѣка его въ лучшемъ возрастѣ; вдова и сынъ остались безпомощны. Съ этихъ поръ предстояло мнѣ долгое и трудное испытаніе. Посѣщая съ 1-го апрѣля 1820 г. Высшую Кіевскую Гимназію, я принужденъ былъ искать помощи въ самомъ себѣ. На 16-омъ году началъ давать въ нѣкоторыхъ предметахъ уроки, заниматься репетиціею съ товарищами и тѣмъ доставлять себѣ и матери пропитаніе. Въ это время восхищали меня философскія лекціи Г. Ростовцова и чтенія изъ Гражданской Архитектуры добраго Николая Осиповича Шульговскаго. Оставалось неболѣе полугода до окончанія учебнаго курса въ гимназіи, какъ я, по неопытности своей, увлеченный пристрастнымъ совѣтомъ Директора г-на Петрова, прервалъ

ученіе и 9-го ноября 1824 г. принялъ мѣсто помощника при Губернскомъ Архитекторѣ Карлѣ Вейцлерѣ въ Житомирѣ. Непріятное положеніе при семъ невоспитанномъ человѣкѣ и невозможность быть опредѣленнымъ по сему званію въ статскую службу принудили меня въ маѣ 1825 г. удалиться и искать мѣсто въ Петербургѣ. Около трехъ лѣтъ провелъ я въ столицѣ, будучи частнымъ учителемъ, или занимаясь переписываніемъ бумагъ въ мѣстахъ присутственныхъ безъ жалованья, и не могъ быть принятымъ въ гражданскую службу; потому что въ моемъ свидѣтельствѣ, по невѣжеству Магистратскаго секретаря Выдиборцова, не было прописано указа, на основаніи котораго выдаются подобные документы. Все это, потерянное для меня время, провелъ я безъ покровителей, безъ знакомыхъ, часто принужденный бороться съ крайностями. Возвратившись въ февралѣ 1828 года въ Кіевъ, я вступилъ снова въ число учениковъ гимназіи; кончилъ курсъ наукъ въ 1829 г., и черезъ годъ получилъ аттестатъ на степень дѣйствительнаго студента. Потерявъ охоту вновь опредѣляться въ статскую службу, я отправился въ Дерптъ, и 9 декабря того же 1829 г. поступилъ въ число студентовъ сего университета по Факультету Юридическому. Однако и здѣсь не имѣя надежныхъ способовъ къ пропитанію, не было мнѣ возможности окончить курсъ въ Университетѣ; а потому я рѣшился искать какого либо мѣста [1]). Въ іюнѣ 1831 года. опредѣленъ я учителемъ Русскаго языка при Уѣздномъ Училищѣ Эстляндской губерніи въ городѣ Вейсенштейнѣ. Въ поощреніе начальство перевело меня съ 1-го января 1834 г. въ Ревель, гдѣ я занялъ должность учителя Русскаго языка, Географіи и Исторіи при губернской гимназіи. Въ этомъ же году познакомился я со вдовою полковника фонъ Гине, Каролиною Ивановною (Caroline Louise von Hüene). Она происходитъ изъ старинной въ Эстляндіи дворянской фа-

---

[1]) Въ словарѣ Брокгауза и Ефрона сказано, будто-бы Н. В. Закроевскій окончилъ Харьковскій университетъ т. 23.

милии von Colongue; въ 1835 г. октября 16-го дня получилъ я руку сей женщины. Въ 1839 г. утвержденъ въ чинѣ Коллежскаго Секретаря, спустя нѣкоторое время получилъ благодарность отъ г. Министра „за ревность“, а потомъ денежное награжденіе; по мѣрѣ выслуги—слѣдующіе чины. Высочайшимъ приказомъ отъ 25 іюня 1847 г. произведенъ въ чинъ надворнаго совѣтника. Впрочемъ по нерасположенію Остзейскихъ жителей ко всему Русскому, служба Русскихъ учителей тамъ трудна и тягостна. Утомленный 16-ти лѣтнимъ противоборствомъ и интригами, я рѣшилъ удалиться, и въ слѣдствіе прошенія получилъ отставку и пенсію, треть жалованья, 94 руб. сер. по Высочайшему приказу отъ 21 августа 1847 г.; дѣйствительно уволенъ 23-го сентября. Оставилъ съ женой Ревель 9 октября; провелъ въ Петербургѣ нѣсколько дней для осмотру Остромирова Евангелія и копированія Кіево-Софійской мозаики изъ путешествія Бороздина и Иванова, хранящагося въ Публичной Библіотекѣ. Въ Москву прибылъ 6 ноября 1847 г. Здѣсь, по ходатайству нѣкоторыхъ лицъ, бывшій тогда Попечителемъ Университета, Г. Голохвастовъ обѣщалъ мнѣ мѣсто учителя при Рязанской гимназіи. По истеченіи полутора года напраснаго ожиданія, велѣно мнѣ 30 марта 1849 г. отправиться въ Рязань. Но попечителево назначеніе не согласовалось съ желаніемъ Директора сей гимназіи, Шиллинга. Я получилъ, по Высочайшему приказу отъ 27 апрѣля 1849 г. мѣсто надзирателя при пансіонѣ; по выходѣ же г. Голохвастова въ отставку, я совершенно потерялъ надежду на учительское мѣсто, и не желая подвергать себя дальнѣйшимъ непріятностямъ, рѣшился опять выйти въ отставку. Высочайшимъ приказомъ отъ 11 марта 1850 г. по прошенію уволенъ отъ занимаемой должности, которую исправлялъ съ 5 апрѣля 1849 г. по 15 апрѣля 1850 г. Мая 10 дня, того же года оставилъ навсегда Рязань; провелъ нѣсколько дней въ Москвѣ и приѣхалъ (sic) въ Петербургъ.

Здѣсь единственною цѣлію моею была Академія Художествъ; я хотѣлъ удовлетворить своей страсти къ Архи-

тектурѣ, которую питалъ съ самихъ (sic) раннихъ лѣтъ, и остатокъ своей жизни намѣревался посвятить сему искуству; но и это желаніе мое не имѣло успѣха. Съ весьма ограниченными средствами я не могъ навсегда оставаться въ Петербургѣ; потому что непомѣрная дороговизна въ отношеніи содержанія себя съ женою превышала мои доходы, да и ремесленническій духъ учащихся въ Академіи не способенъ былъ увеличить моего энтузіазма. Съ 1-го сентября почти до конца 1850 г. посѣщалъ я классы Рисовальный и Архитектурный; наконецъ вознамѣрился оставить во многихъ отношеніяхъ дорогую сѣверную Пальмиру, и въ концѣ декабря, единственно для жены, отправился въ Ревель, гдѣ и рѣшился, при довольно умѣренномъ содержаніи основать свое постоянное мѣстопребываніе, а въ 1853 г. даже обзавелся собственнымъ домомъ. Въ Ревелѣ проводилъ я время тихо, спокойно, былъ независимъ (sic) и счастливъ, занимаясь попеременно то историческими, то математическими науками, рисованіемъ и музыкою, особенно въ нѣкоторыхъ концертахъ для благотворительной цѣли охотно игралъ я первую скрыпку. Но и это скромное благополучіе было непродолжительно. 24-го октября 1858 г. со внезапною смертію жены моей я понесъ горькую, невознаградимую потерю, которая сдѣлалась для меня тѣмъ чувствительнѣе, что супружество мое въ продолженіе 23-хъ лѣтъ было необыкновенно счастливо. Я рѣшился продать свой домъ, навсегда проститься съ Ревелемъ и переселиться на свою родину въ Кіевъ. Вотъ существенныя обстоятельства жизни моей. Обращаюсь къ своимъ историческимъ занятіямъ:

Съ молодыхъ лѣтъ еще плѣняла меня идея Исторіи города Кіева, возбужденная чтеніемъ Описанія Берлинскаго, которое даже и тогда казалось мнѣ слишкомъ сжатымъ. Первые матеріялы сталъ я собирать въ Дерптѣ, гдѣ находится богатая Университетская библіотека. Пользуясь свободнымъ временемъ въ глуши Вейсенштейнской, 14-го марта 1833 г. началъ я составлять Описаніе моей родины, которая сдѣлалась для меня тѣмъ любезнѣе, чѣмъ отдален-

нѣе я былъ отъ нее (sic). Съ этихъ поръ, отказывая себѣ во многомъ, съ немаловажными издержками постоянно выписывалъ я книги, собиралъ возможныя (sic) для меня матеріялы и рисунки. Переселясь въ Ревель, рѣшился я издать въ 1836 году небольшую книжку подъ заглавіемъ: „*Очеркъ исторіи города Кіева*", съ цѣлію указать на нѣкоторые недостатки въ существующихъ сочиненіяхъ по сему предмету. Но я вскорѣ убѣдился, что столь малая брошюра была почти незамѣчена пишущимъ классомъ людей. Впрочемъ это меня не огорчало; напротивъ я сталъ прилежнѣе изучать и обработывать любимый предметъ и нѣсколько разъ перемѣнялъ планъ изложенія. Спустя десять лѣтъ послѣ появленія *Очерка*, изрядное число собранныхъ матеріяловъ приведено въ систему; сто пятьдесятъ мелко писанныхъ мною листовъ и болѣе ста рисунковъ, собственной же работы, составили *Описаніе Кіева*. Не имѣя средствъ издать все это и опасаясь, что многолѣтніе труды мои въ частныхъ рукахъ могутъ легко погибнуть, я рѣшился 9 февраля 1846 года эту рукопись отдать въ С.-Петербургскую Публичную Библіотеку. Оставшуюся у меня копію, въ продолженіи двухъ съ половиною лѣтъ подвергъ я новой передѣлкѣ и, переселясь въ Москву, 13-го мая 1848 г. вручилъ я Г-ну Профессору Іосифу Максимовичу Бодянскому для напечатанія въ журналѣ: „Чтенія въ Импер. Обществѣ Исторіи и Древностей Россійскихъ при Московскомъ Университетѣ". Начали печатать 29 іюня; но едва была отпечатана половина моего сочиненія, какъ въ сентябрѣ Общество подверглось гнѣву Г. Министра и журналъ *Чтенія* запрещенъ, а съ нимъ вмѣстѣ и моя надежда рушилась! Ровно десять лѣтъ лежало мое бѣдное сочиненіе подъ спудомъ; однако же волею провидѣнія обстоятельства перемѣнились, и постояннымъ доброжелательствомъ Іосифа Максимовича Бодянскаго *Лѣтопись* и *Описаніе Кіева* окончена печатаніемъ въ маѣ 1858 года и 22 іюня получилъ я одинъ экземпляръ въ Ревелѣ.

Съ 1840 года занялся я собираніемъ Малороссійскихъ пѣсень и пословицъ и составленіемъ подробнаго словаря идіомовъ сего же нарѣчія. Переѣхавъ въ Москву 26-го іюля 1859 г., опредѣлился я корректоромъ при Типографіи Московскаго Университета, о чемъ состоялся 17 декабря 1859 г. за № 27 циркуляръ Г. Исправляющаго должность Попечителя Московскаго Учебнаго Округа, Исакова. Этимъ довольно труднымъ и скудно вознаграждающимъ мѣстомъ воспользовался я для того, чтобы удобнѣе издать въ свѣтъ свой новый Малороссійскій сборникъ подъ названіемъ: „Старосвѣтскій Бандуриста". Книга 1-ая. Пѣсни; кн. 2-я. Пословицы; и кн. 3-я Словарь идіомовъ. Изданіе это удалось мнѣ, съ помощію Божіею, окончить въ концѣ іюля 1861 года.

Съ 1-го января 1863 г. университетская типографія отдана въ частныя руки, а я съ 1-го мая того же года перешелъ на службу помощникомъ библіотекаря въ Московскій публичный музеумъ".

Этими словами и оканчивается „Очеркъ жизни" Н. В. Закревскаго. Въ виду того, что у насъ въ печати имѣются очень скудныя свѣдѣнія о жизни и литературныхъ трудахъ Закревскаго, я счелъ нужнымъ предать печати „Очеркъ жизни", написанный самимъ составителемъ „Старосвѣтскаго Бандуриста" и вложенный имъ въ книгу въ виду предполагавшагося, очевидно, второго ея изданія. Для того, чтобы издать всю книгу „Бандуриста" въ новомъ, исправленномъ и дополненномъ авторомъ видѣ, для того нужно, во-первыхъ, тщательно пересмотрѣть и переоцѣнить вновь собранный авторомъ научный матеріалъ, а кромѣ того и имѣть значительные денежные рессурсы, такъ какъ напечатанная книга „Старосвѣтскаго Бандуриста", безъ новыхъ добавленій, имѣетъ 628 страницъ большого формата.

Не буду распространяться о томъ суровомъ осужденіи, съ какимъ встрѣтилъ выходъ въ свѣтъ „Старосвѣтскаго Бандуриста" Закревскаго другой малороссійскій этнографъ, П. С. Ефименко 1). Сошлюсь на болѣе спокойные отзывы о

1) Основа, 1862, октябрь, 27—48.

немъ извѣстныхъ ученыхъ—академика А. Н. Пыпина и профессоровъ Н. Ф. Сумцова и О. М. Огоновскаго [1]).

Въ виду цѣнности случайно найденнаго экземпляра книги „Старосвѣтскаго Бандуриста", онъ переданъ мной въ библіотеку Екатеринославскаго Областного Музея имени А. Н. Поля и записанъ въ отдѣлѣ этнографіи подъ № 173.

Д. И. Эварницкій.

ЖИТТЄВИЙ ТА ТВОРЧИЙ ШЛЯХ М.В. ЗАКРЕВСЬКОГО

Протягом свого життя М.В. Закревський багато разів змінював місце проживання: Київ, Житомир, Вейсенштейн (з 1917 р. м. Пайде), Дерпт (Тарту), Ревель (Таллінн), Рязань, Санкт-Петербург і Москва. Але завжди вважав себе киянином. Поняття "Київ" і "Батьківщина" для нього були тотожними.

Микола Васильович Закревський народився у стародавньому районі Києва, на Подолі. До пожежі 1811 р. тут була вулиця Чорна грязь, де й знаходилася садиба Закревських. "Я родился въ городе Кіеве близъ девичьего Фроловскаго монастыря в пятницу, в половине четвертаго часа по полудни девятаго іюня 1805 года", – писав Микола Васильович Закревський.

Дитинство і юність Миколи Васильовича пройшли в Києві [78]. Коли Миколі виповнилося шість років, він став свідком жахливої пожежі. Вигоріла вся вулиця, на якій мешкала сім'я Закревських, і родина змушена була зимувати в льосі. Пізніше Микола Васильович описав цю трагічну подію так: "Великий пожар, истребивший в 1811 г. лучшую часть города, поверг отца моего, в бедность, скорбь сокрушила надежды и жизнь сего деятельного человека в его лучшем возрасте; вдова и сын остались беспомощны" [77].

Навчався Микола Закревський у Першій київській гімназії на Подолі, а після пожежі 1811 р. її було переведено в Кловський палац, де інспектором був М.Ф. Берлінський, дослідник історії Києва. З 1 квітня 1820 р. Микола відвідував Вищу київську гімназію. У цей же час (з 16 років) він займався репетиторством, добуваючи кошти на прожиття собі і матері. 9 листопада 1824 р. він улаштувався на посаду помічника губернського архітектора в Житомирі, де працював до травня 1825 р., після чого відправився в Петербург у пошуках роботи, не закінчивши навчання в гімназії. Але і тут мав лише випадкові заробітки [41].

У лютому 1828 р. знову повернувся в Київ, продовжив навчання в гімназії, яку закінчив у 1829 р. З Києва без коштів він поїхав у Естляндію (Естонію) і в 1829 р. вступив у Дерптський (Юр'ївський) університет (тепер Тартуський), де вивчав юриспруденцію. Весь вільний час він проводив у бібліотеці, де вивчав древні літописи, рідкісні видання про минуле українського народу, історію Києва. Та через постійні матеріальні труднощі не закінчив курс навчання в університеті. За даними дійсного члена

географічного товариства А. Любарського з посиланням на матеріали Талліннського музею, де дбайливо зберігаються документи про життя та діяльність киянина, влітку 1831 р. він залишив Дерпт і оселився в глухому тоді містечку Вейсенштейн, заснованому ще у XIII ст., неподалік від Таллінна. Тут він викладав в повітовому училищі, де навчалася невелика кількість дітей. Вигляд цих голодних, напівроздягнених дітей нагадував йому власне дитинство, проведене в Києві [44]. Місто Вейсенштейн в різні періоди мало різні назви і, мабуть, відносилось спочатку до Ліфляндської, а потім до Естляндської губернії. Професор-славіст О.М. Бодянський, який походив з Полтавщини, у своєму щоденнику у 1850 р. писав: "Вечером зашел Николай Васильевичъ Закревскій, малороссіянинъ, из Кіева, учившійся въ дерптскомъ університете, а потомъ служившій несколько летъ учителемъ въ Риге русскаго языка, где и женился на немке" [57]. Вперше зустрічаємось з посиланням на місто Ригу. Можливо мається на увазі Вейсенштейн, який за даними енциклопедичного словника Брокгауза і Ефрона був Орденським замком св. Георгія в м. Ризі Ліфляндської губернії. Отакі розбіжності у місцеперебуванні Закревського саме в ці роки викликають думки про необхідність проведення уточнюючого дослідження біографії вченого.

1 січня 1834 р. його перевели на скромну посаду молодшого вчителя російської мови, історії і географії в Ревельську гімназію (Таллінн), де він працював до 23 вересня 1847 р. Після шістнадцяти років викладацької діяльності Микола Васильович за власним бажанням подав у відставку в чині надвірного радника з виплатою пенсії в розмірі третини його заробітку. 5 листопада 1847 р. Закревський із дружиною переїхав у Москву, щоб знайти постійну роботу. Але півтора року пошуків не увінчалися успіхом, і він намагається одержати місце викладача гімназії в Рязані. І також безуспішно. Тільки в квітні 1849 р. одержав посаду доглядача в Рязанському пансіоні, роботу важку і нецікаву. 10 травня 1850 р. він переїхав у Петербург, де з 1 вересня і до кінця року відвідував малювальний і архітектурний класи в Академії мистецтв, а згодом повернувся в Ревель. У Ревелі він провів майже 22 роки, постійно продовжуючи вести велику дослідницьку роботу [4].

У 1859 р., після смерті дружини, з якою він прожив 23 роки, М.В. Закревський оселився в Москві, переслідуючи головну мету свого життя – зайнятися науково-дослідною роботою.

Знаходячись далеко від батьківщини, він, нескінченно закоханий у Київ, постійно жив з думками про рідне місто. "Приближаясь к старости и подвергаясь более немощам, желал бы я опять переселиться на свое старое пепелище близ могил моих предков. Здесь увидел я свет Божий и здесь желал бы закрыть глаза мои на веки. Довольно мыкался я на своем веку, но родина всегда тянула к себе. Необъяснимое и непобедимое чувство!" [4].

Ще під час навчання у гімназії в старших класах він почав збирати літературу про Київ, робити замальовки окремих пам'ятних місць, багато часу проводив у бібліотеках. Очевидно його інтерес був розбуджений читанням опису міста, зробленим М. Берлінським, котрий йому видався дуже коротким. Любов М.В. Закревського до рідного міста стала стимулом до написання його історії. До цього його також спонукала й існуюча на початку XIX століття думка про те, що в Києві унаслідок пожеж і руйнувань не збереглося ніяких стародавностей, що "остались только древние места и воспоминания". Усією своєю творчістю він постарався довести зворотнє. Створенню праць про Київ не перешкодили ні його ранній від'їзд, ні відсутність необхідних джерел там, де жив М.В. Закревський. Перші матеріали він зібрав у стародавній бібліотеці Дерптського університету. "14 марта 1832 г. я начал составлять *Описаніе* моей родины, которая стала для меня тем любезнее, чем отдаленнее я находился от нее. Отказывая себе во многом, с немаловажными издержками, выписывал я книги, собирал возможные материялы и рисунки", – писав він. [4]. Під час служби в Естляндії він не мав достатньої можливості працювати з необхідними йому джерелами для збору матеріалів про Київ. І відразу після відставки і від'їзду з Ревеля він на якийсь час заїжджає в Петербург для огляду в Публічній бібліотеці дорогоціннішого "Остромирова Євангелія" і копіювання Києво-Софійської мозаїки.

Ще в 1836 р. тридцятиоднорічний М.В. Закревський видає в Ревелі свою першу працю "Очерк истории города Киева", у вигляді брошури обсягом 68 сторінок з п'ятьма погано виконаними таблицями. У той час вихід брошури залишився непоміченим. Микола Васильович згадував, що намагався описати Київ якнайдетальніше, але не мав коштів і не міг видати свій твір повністю.

Після цього він з новими силами взявся за роботу, продовжуючи удосконалювати улюблену тему. Постійно звіряв

наявні джерела, збирав і систематизув нові дані й у 1840 р. підготував рукопис "Летопись и описание Киева", доповнений власними акварельними малюнками. Та через відсутність коштів надій на її видання не було. Тому у 1846 р. він подарував її оригінал Імператорській публічній бібліотеці в Санкт-Петербурзі. Копію цієї праці залишив у себе для продовження роботи над темою. Таким чином, роки після виходу першої його праці були роками напружених досліджень.

У 1848 р. він приїхав у Москву і передав у редакцію журналу "Чтения в Обществе истории и древностей российских" новий варіант підготовленого до друку "Описания Киева". Але цензура не пропустила цю працю, і вона пролежала десять років. Тільки завдяки О.М. Бодянському, професору історії і слов'янських літератур Московського університету, секретарю Товариства історії і стародавностей російських, вихідцю з України, другу Т.Г. Шевченка, в 1858 р. в друкарні Московського університету вийшло у світ друге доповнене видання праці вчителя і вченого М.В. Закревського під назвою "Летопись и описание города Киева" у двох частинах, у додатку до якого на 13-ти аркушах були подані плани Києва, таблиці і малюнки. 5 серпня 1859 р. автор був визнаний гідним звання дійсного члена Товариства історії і стародавностей російських [25].

У Москві М.В. Закревський влаштувався на посаду коректора при друкарні Московського університету, а 1 травня 1863 р. перейшов на посаду помічника бібліотекаря в Московський Публічний Музей (тепер Російська державна бібліотека), що дозволило йому активно користуватися дуже багатою бібліотекою. У тому ж році його прийняли до складу членів-засновників Товариства давньоруського мистецтва.

Він і далі продовжував вести велику пошукову і творчу роботу. У 1864 р. відвідав Київ, зробив кілька малюнків із фресок і інших стародавностей, зібрав таблиці, статті, карти, креслення, плани, дані археологічних досліджень для нового видання своєї праці. 11 січня 1866 р. його робота була схвалена, а в 1868 р. за сприяння Московського археологічного товариства в друкарні В. Грачова і К° виходить нове капітальне видання "Описаніе Кіева" (М., 1868) у двох томах, перероблене і значно збільшене, з додатком 13-ти аркушів малюнків і креслень. Тут плани Києва X-XIX століть, Десятинної церкви, Печерського монастиря, Софії Київської з її

фресками тощо. Примірник цього унікального видання, що стало бібліографічною рідкістю, зберігається у фонді Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В.Г. Заболотного, виконуючи і сьогодні споконвічно призначену йому функцію – створювати і відроджувати архітектурний образ древнього Києва.

У підготовці цієї детальної праці, у зборі матеріалів для неї величезну роль зіграв граф А.С. Уваров, який очолював Московське археологічне товариство. Завдяки йому М.В. Закревський мав можливість працювати з матеріалами Імператорської Публічної бібліотеки в Санкт-Петербурзі, в Археографічній комісії. Незабаром М.В. Закревському було присуджено Уварівську академічну премію [25].

Не можна не погодитися з тією оцінкою свого відношення до підготовки цієї фундаментальної праці, що дав сам М.В. Закревський: "Но не думаю, однакож, чтобы легко сыскался охотник, который, без всякой поддержки и вознаграждения, пожертвовал бы тридцатью пятью лучшими годами своей жизни для составления такого сочинения, которое не обещает никакой материальной выгоды. Это было, если угодно, фанатизм своего рода..." [4].

Його самовіддана, титанічна і безкорислива праця протягом усього життя високо оцінена істориками минулого, завдяки тому, що Закревський ввів в обіг багато нових першоджерел з історії Києва, зовсім невідомих і маловідомих, котрі він збирав цілеспрямовано і систематично, серйозно і критично їх обробляючи. Роботам М.В. Закревського багато уваги приділяли вчені того часу, зокрема, М.О. Максимович, московський професор, а потім перший ректор Київського університету, який читав у Московському університеті природну історію, а в Київському – руську літературу [46; 47; 48; 49; 50].

Історичні праці М.В. Закревського містять значний фактичний матеріал, що не втратив свого значення і сьогодні. Старанність, з якою працював він над історією Києва, зробила його праці найбільш достовірними, що високо оцінюється істориками, краєзнавцями, архітекторами [40; 45; 51; 59; 60]. Ось один невеликий приклад: він дуже обережно пише, що автором проекту Кловського палацу – "палацу "єлизаветинської архітектури" – є "очевидно" Шедель. На дані М.В. Закревського посилалися і В.С. Іконніков, і К.В. Шероцький, зазначаючи при цьому дату

будівництва палацу 1744 р., і відзначали, що в ньому зупинялася Єлизавета. З плану Києва 1760 р., що зберігається в київському архіві древніх актів, видно, що загальний опис палацу, даний М.В. Закревським ("у довжину 30 сажень із двома виступами і барочним фронтоном посередині"), правильне. Це підтверджується і багатьма документами. При цьому лише один факт було піддано сумніву– про перебування в ньому цариці Єлизавети [75].

Коло наукових інтересів Миколи Васильовича не обмежувалось тільки історією Києва. М.В. Закревський – етнограф і письменник – активно захищав право українців мати літературу рідною мовою. З 1840 р. він збирав українські пісні, думи, прислів'я, приказки, займався складанням детального словника української мови [10; 11; 12; 23].

У 1860-1861 рр. в Москві видано три частини збірника "Старосветский Бандуриста", що складалися з чудових українських пісень і дум, прислів'їв, приказок, загадок; словника ідіом української мови. Робота над цією своєрідною хрестоматією українського фольклору продовжувалася протягом трьох років, була написана ще в Естляндії. З передмови до збірника видно, що М.В. Закревський намагався навіть розробити граматику української мови. Одна з частин збірника знайомила читачів із творчістю українських письменників. До збірника увійшло 190 пісень і дум, 194 загадки, 3878 прислів'їв і приказок. "Словарь малороссийских идиом" включав 11127 українських слів. Збірник оцінюється сьогодні як класичний. Його матеріали широко використані при складанні тритомника прислів'їв і приказок, що вийшли у видавництві "Наукова думка" в академічній серії "Українська народна творчість". Доопрацювання збірника він продовжував і після його виходу в світ. У 1900 р. випадково в одній з московських букіністичних книгарень було виявлено авторський примірник "Старосветского Бандуристы" із вкладеними чистими аркушами, на яких рукою автора було зроблено різного роду виправлення, зміни і доповнення, наведено 9 нових дум, 630 приказок і прислів'їв, 11 загадок і додано 1205 українських слів. А в середині видання було вміщено фотопортрет автора з написом "Киевлянин Николай Васильевич Закревский" [26; 29; 54; 55; 61; 64; 65; 68; 69; 73; 74; 79].

Вивчаючи українську історію, етнографію і фольклор, М.В. Закревський також виявляв інтерес і до минулого естонського

народу, зокрема до документів про боротьбу прибалтійських селян із гнобителями – остзейськими баронами [44].

Протягом усього свого життя М.В. Закревський постійно підтримував зв'язок з науковим світом Києва. Під час проживання в Ревелі він знімав копії документів про Київ (з початку XV по XVI століття) у Ревельському архіві й у приватних осіб для Археографічної комісії Університету Св. Володимира. У рукописному відділі Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського зберігається переписаний і подарований М.В. Закревським рукопис "Харатейный патерикон Печерский. Арсениевская рукопись (1406 г.) с дополнениями и вариантами. Переписал Киевлянин Николай Закревский. Москва, июня 9, 1867 году" [62].

У своїх працях М.В. Закревський узагальнив і систематизував величезний документальний матеріал, зібрав розпорошені статистичні, археологічні, топографічні і фольклорні матеріали, що високо оцінюються і сьогодні.

С.С. Артамонова,
доцент, канд. пед. наук,
учений секретар
ДНАББ імені В.Г. Заболотного

М.В. ЗАКРЕВСЬКИЙ: БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Праці М.В. Закревського

1. *Закревский Н.* Очеркъ исторіи города Кіева. – Ревель, 1836. – XX, 68 с.: 5 л. ил. карт.

2. *Закревский Н.* Летопись и описаніе города Кіева. Ч. I. Летопись. Съ 4-мя литографированными рисунками; Ч. II. Описаніе. Съ 4-мя литографированными рисунками. – М.: Универ. Тип., 1858. – 266 + 14 + I-III с.: ил. – (Из II-й книги "Чтеній въ Императорскомъ обществе исторіи и древностей Россійскихъ при Московскомъ Университете").

3. *Закревский Н.* Описаніе Кіева. Вновь обработанное и значительно умноженное издание съ приложеніемъ рисунковъ и чертежей / Напечатано иждивениемъ Московскаго археологическаго общества. – М.: Тип. В. Грачева и К°, 1868. – Т. 1. – С. 1-455. – Библиогр. в подстроч. примеч.

4. *Закревский Н.* Описаніе Кіева. Вновь обработанное и значительно умноженное издание съ приложеніемъ рисунковъ и чертежей / Напечатано иждивениемъ Московскаго археологическаго общества. – М., 1868. – Т. 2. – С. 455-950. – Библиогр.: с. 905-916.

На с. 926-928 – автобіографія вченого.

5. *Закревский Н.* Описаніе Києва: Атлас с тринадцатью листами чертежей и рисунковъ / Издано иждивениемъ Московскаго археологическаго общества. – М., 1868. – 13 л.

6. *Закревский Н.В.* Описаніе Кіева: Сочиненіе Николая Закревского // Янус Нерухомість. – 2004. – № 22. – С. 26-27.

Фрагмент з книги "§50 Доловское озеро".

7. *Закревский Н.В.* "Максимовичъ М.А. Письма о Кіеве"; "Объяснительные параграфы о Кіеве" // Труды Моск. Археол. О-ва. – 1868. – Т. III. Вып. 1. – Отд. библиогр.

Полемічна стаття про публікації М.О. Максимовича.

8. *Закревский Н.В.* Издаваемое "Описаніе Кіева": Записка действительного члена Н.В. Закревского // Древности: Труды Моск. Археол. О-ва / Под ред. К. Герца. – М., 1869. – Т. 2. Вып. 2. – С. 179-183.

9. *Закревский Н.В.* Письма Н.В. Закревскаго къ протоіерею П.Г. Лебединцеву [С предисл. И. Гордиевского] // Кіев. старина. – 1902, июль-авг. – Т. LXXVIII. – С. 77-94.

Біографія М.В. Закревського та п'ять його листів з Москви за 1864-1866 рр.

10. *Закревский Н.В.* Старосветскій Бандуриста: [Зб.] / Собрал [та приміт. і передм.] Николай Закревскій. – М.: Унив. тип.,

1860 (обкл. 1861). – Приміт. рос. – У змісті також рос.: Нечто о сочиненіях на Малороссійском наречіи; О Малороссійских песнях; О бывшем некогда отношеніи мелодій (modus, modulation) малороссійских песен. – 3 кн. в одній оправі.

Кн. 1: Избранныя малороссійскія и галицкія песни и думы. – VI, VIII, 136 с.: ноты.

11. Закревский Н.В. Старосветскій Бандуриста: [Зб.] / Собрал [авт. "Предисловія" та приміт.] Николай Закревскій. – М.: Унив. тип., 1860 (обкл. 1861). – Передм. та приміт. рос. – На тит. арк. епіграф з укр. прислів'їв. – У кінці кн.: Ключ до загадок. – 3 кн. в одній оправі.

Кн. 2: Малороссійскія пословицы, поговорки и загадки, и галицкія приповедки. – С. 139-244.

12. *Закревский Н.В.* Старосветскій Бандуриста: [Зб.] / Составил [та передм.] Николай Закревскій. – М.: Унив. тип., 1861. – Передм. рос. – У кінці кн. вірш Л.І. Боровиковського "Розставаньнє з бандуристою". – Бібліогр.: с. 617-624. – 3 кн. в одній оправі.

Кн. 3: Словарь малороссійских идіомовъ. – С. 247-628.

Література про М.В. Закревського

Відомості в енциклопедіях та довідниках

13. Енциклопедія українознавства: Словникова частина / Перевид. в Україні; Гол. ред В. Кубійович / Наук. т-во ім. Т.Г. Шевченка у Львові. – Львів, 1993. – Т. 2. – 800 с.

На с. 729 – про М.В. Закревського.

14. *Жадько В.* Байковий некрополь: Іст. фотоіл. довід. – К.: СПД Жадько В.О., 2004. – 240 с.: іл.

На с. 13-14, 217-218 – про М.В. Закревського.

15. Закревский Николай Васильевич // Большая энциклопедия: Словарь общедоступных сведений по всем отраслям знания. Изд. 3-е, стереотип. / Под ред. С.Н. Южакова. – СПб.: Тип. Т-ва "Просвещение", 1903. – Т. 9. Духовенство-Идское поле. – С. 479.

16. Закревский Николай Васильевич // Брокгауз Ф.А., Ефрон И.А. Энциклопедический словарь. – СПб., 1894. – Т. ХП. Жилы-Земпах. – С.183-184.

17. Закревский Николай Васильевич // Русский биографический словарь: Жабокритский-Зяловский. – Петроград: Императорское Русское историч. о-во, 1916. – С. 200-201.

18. Киев: Энцикл. справ. Изд. 2-е. / Под ред. А.В. Кудрицкого. – К.: УСЭ, 1985. – 759 с.

На с. 206 – про М.В. Закревського та вулицю його імені.

19. Мистецтво України: Біогр. довідник / За ред. А.В. Кудрицького. – К.: "Українська енциклопедія" імені М.П. Бажана, 1997. – 700 с.

На с. 253 – про М.В. Закревського.

20. Українська радянська енциклопедія. Вид. 2-е. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1979. – Т. 4. Електрод-Кантаридин. – 560 с.

На с. 181 – про М.В. Закревського.

21. Украинская советская энциклопедия. – К.: Глав. ред. УСЭ, 1980. – Т. 4. Желатин-Кетозы. – 558 с.

На с. 70 – про М.В. Закревського.

22. Украинский советский энциклопедический словарь. В 3-х т. – К.: Глав. ред. УСЭ, 1979. – Т. 1. А-Капсюль. – 756 с.

На с. 624 – про М.В. Закревського.

***

23. *Білий В.* З неопублікованих матеріялів М. Закревського // Етнограф. вісник / УАН; Етнографічна комісія; За гол. ред. А. Лободи, В. Петрова. – К., 1927. – Кн. 4. – С. 142-159. – Бібліогр.: с. 142.

Додатки до прислів'їв, приказок та загадок М.В. Закревського.

Між с. 144-145 – портрет з підписом "М. Закревський" (З оригінала-акварелі в "Летописи г. Кіева", що належить Російській Публічній бібліотеці в Ленінграді)".

На с. 158-159 – про передачу М.В. Закревським книги "Старосветский Бандуриста" всім, хто брав участь у культурному українському житті (О.М. Бодянський, В.М. Білозерський, П.А. Куліш, М.О. Максимович, М.І. Костомаров, П.Г. і Ф.Г. Лебединцеви тощо) та в університети (Москва, Київ, Дерпт).

24. *Бунин А.В.* История градостроительного искусства. Т.1. Рабовладельческий строй. Феодализм. Капитализм. – М.: Стройиздат, 1953. – 531 с.

На с. 494 згадується М.В. Закревський.

25. *Варшавська М., Федорова Л.* "До готової колоди добре вогонь підкладати" // Київ. старовина. – 1997. – № 5. – С. 41-71.

Дослідження життєвого та творчого шляху М.В. Закревського.

26. *Гатцук А.* "Старосветский Бандуриста" Н. Закревского // Основа. – 1862. – № 5. – С. 52-73.

Критичний відгук на книгу М.В. Закревського.

27. *Гринченко Б.Д.* Литература украинского фольклора. 1777-1900: Опыт библиогр. указателя. – Чернигов, 1901. – 317 с.

На с. 57, 67, 68, 87, 96, 230 – про праці М.В. Закревського.

28. Друкований зведений каталог україномовної книги державних бібліотек та музеїв України: 1798-1923. Вип. 1. 1808-1900 /

НПБУ; Уклад.: Р.С. Жданова, І.О. Негрейчук. – К.: Глобус, 1999. – 296 с. – (Нац. бібліографія України).

Під №№ 79, 80, 101, 750 – про видання М. Закревського.

29. *Ефименко П.* "Старосветский Бандуриста" Н. Закревского // Основа. – 1862. – № 10. – С. 27-48.

Рецензія на книгу М.В. Закревського.

30. Императорское Московское археологическое общество в первое десятилетие его существования (1864-1914). Т. II. [Ч.] 1. Биографический словарь членовъ Императорского Московского археологического общества; [Ч.] 2. Спискоъ трудовъ членовъ общества, помещенныхъ в изданияхъ общества / Под ред. П.С. Уваровой и И.Н. Бороздина. – М., 1915. – XXII, 445, 256 (I) с.: 24 портр.

На с. 125 (ч. 1) – коротка біографія М.В. Закревського, обраного дійсним членом товариства 12 жовтня 1865 р. На с. 71 (ч. 2.) – список його робіт.

31. *Иконников В.С.* Опытъ русской історіографіи. Т. 1. Кн. 2. – К.: Тип. Имп. Ун-та св. Владимира, 1892. – [1016] с. разд. паг.

На с. 1014 – про 218 картин і малюнків М.В. Закревського до опису Києва, що зберігались у відділі рукописів Московського археологічного товариства.

32. История Киева. В 2-х т. Т.1 / Ин-т истории АН УССР. – К.: Изд-во АН УССР, 1963. – 662 с.

Посилання на М.В. Закревського та його малюнок – на с. 233, 241-242, 310, 329.

33. Історія Києва. В 2-х т. Т.1 / Ін-т історії АН УРСР. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 802 с.

На с. 262, 272, 359 – посилання на М.В. Закревського та його малюнок "Старий арсенал на Печерську" (1836 р.).

34. Історія української культури. У 5-ти т. Т. 1. Історія культури давнього населення України. – К.: Наук. думка, 2001. – 1135 с.

На с. 829 – згадка про М.В. Закревського.

35. *Ковалинський В.В.* Київські мініатюри. Кн. 1-3. – К.: Київ. кн. ф-ка: Купола, 2002-2004.

Кн. 1. – 2002. – 313 с.;

Кн. 2. – 2003. – 416 с.;

Кн. 3. – 2004. – 456 с.

Коротка інформація про М.В. Закревського – в іменних покажчиках.

36. *Ковалинский В.* Преданный сын Киева // Раб. слово. – 1991. – 29 нояб. – С. 3.

Публікація про М.В. Закревського.

37. Віталій Ковалинський: будівельник, журналіст, історик: Бібліогр. покажчик / Редкол.: Г.А. Войцехівська (відп. ред.) та ін.; ДНАББ імені В.Г. Заболотного. – К.: Укрархбудінформ, 2001. – 71 с. – (Особистість).

На с. 27 – про М.В. Закревського.

38. *Костомаровъ М.И.* Рецензія на "Описаніе Кіева" Н.В. Закревскаго // Вестникъ Европы. – 1868. – Кн. 4. – С. 949-958.

Про книгу М.В. Закревського "Описаніе Кіева".

39. Крапива П. Вся жизнь – поиск // Радуга. – 1987. – № 12. – С.171-173.

Про М.В. Закревського, який збагатив історіографію Києва.

40. *Красицкий Д.Ф., Федоренко П.К.* Усыпальница Юрия Долгорукого. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1948. – 36 с.

На с. 29 – висловлювання М.В. Закревського про хрести у церкві Спаса на Берестові.

41. *Кропива П.* Літописець града Києва // Рад. Україна. – 1991. – 20 серп. – С.4; 21 серп. – С.4: портр.

Про М.В. Закревського.

42. Літописець града Києва: до 200-річчя від дня народження М.В. Закревського // Знаменні дати: Календар-2005. – К.: Вид-во "Україна", 2005. – С. 103-107.

43. Літописець Києва // Укр. іст. календар'95 / За ред. П.П. Толочка. – К., 1994. – С.100-101.

Про М.В. Закревського.

44. *Любарський А.* Літописець Києва: сторінка минулого // Веч. Київ. – 1961. – 11 листоп. – С. 3.

Про М.В. Закревського.

45. *Ляскоронский В.Г.* Киевский Вышгород в удельно-вечевое время. – СПб.: Сенатская тип., 1913. – 363 с.

На с. XX, 13, 90, 97, 113, 118-119, 124, 130, 139, 153 – посилання на матеріали та цитування М. Закревського.

46. *Максимович М.А.* О кіевскомъ синопсисе (Письмо къ П.Г. Лебединцеву) // Кіев. епарх. ведомости. – 1868. – № 9. – С. 352-358.

Згадка про М.В. Закревського.

47. *Максимович М.А.* О кіевскомъ урочище Копыреве-Конце, по поводу статьи о немъ г. Закревскаго // Кіев. епарх. ведомости. – 1871. – № 7. – С. 178-190.

Аналіз поглядів М.В. Закревського про місцезнаходження древнього урочища Копирів кінець.

48. *Максимович М.А.* Объяснительные параграфы о Кіеве (по поводу книги Закревскаго "Описаніе Кіева"). Пять параграфов М.А. Максимовича // Кіев. епарх. ведомости. – 1869. – II. – С. 61; III. – С. 99-114; IV. – С. 133-150; VII. – С. 263.

49. *Максимович М.* Письма о Кіеве и воспоминаніе о Тавриде. – СПб., Тип. А. Траншеля, 1871. – 154 с., I-II.

На с. 4-6, 18, 21-22, 25-27, 122-123, 128-134 згадується М.В. Закревський.

50. *Максимович М.А.* Собрание сочиненій. – К.: Тип. М.П. Фрица, 1877. – Т. II. Отделы: Историко-топографическій, археологическій и этнографическій. – 524 с., I-II.

"Объяснительные параграфы о Кіеве [по поводу книги Закревского "Описание Киева" М., 1868] – С. 50-83;

О кіевскомъ синопсисе и некоторыхъ урочищахъ древняго Кіева, упоминаемыхъ въ описаніи Кіева Закревскаго (Письмо къ П.Г. Лебединцеву) – С. 84-88;

О кіевскомъ урочище Копыреве-Конце, по поводу статьи о немъ г. Закревскаго. – С. 143-154.

51. *Маниковский Ф.* Вышгород и его святыня. Изд. 2-е, испр. и доп. – К.: Тип. С.В. Шульженко, 1890. – 91 с.

На с. 16, 32-37, 39-40, 65, 67, 68, 83 – про використання матеріалів М.В. Закревського.

52. Некрологъ Н.В. Закревскаго // Киевлянінъ. – 1871. – № 96.

53. Объявленіе о выходе книги Н. Закревского "Описаніе Кіева" // Киев. епарх. ведомости. – 1868. – № 6. – С. 258.

Наведено відгук М.О. Максимовича на книгу М.В. Закревського.

54. *Огоновський О.М.* Исторія литературы рускои. – Львів: Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка: Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка: Під зарядом К. Беднарського, 1894. – Ч. 1-4.

Ч. 4. – 347 с.

На с. 189-199 – інформація про творчість М.В. Закревського.

55. *Огоновський О.М.* История литературы // Зоря. – 1894. – № 6. – С. 85, 132.

Про книгу М.В. Закревського "Старосветскій Бандуриста".

56. *Орленко М.І., Дорофієнко І.П.* Зберегли для нащадків. – К.: Либідь, 2001. – 104 с.: іл.

На с. 13 – про ставлення М.В. Закревського до реставрації і фресок Софійського собору у Києві.

57. Осипъ Максимовичъ Бодянский въ его дневнике 1849-1850 гг.: Сообщил И.Ф. Павловский // Рус. старина. – 1888. – Т. XI. – С. 395-416.

На с. 410 – згадка про М.В. Закревського.

58. Отчет об одиннадцатом присуждении наград графа Уварова. 1868 г. – СПб., 1869. – С. 22-28.

Академік І.І. Срезневський дав високу оцінку роботі М.В. Закревського і визнав, що вона має повне право на Уварівську нагороду.

59. *Пенкевичъ С.* Топографія нынешней Кіевской епархіи в XVII веке по Андрею Целларію // Труды Кіев. духовной академіи. – К.: Тип. В. Давиденко, 1877. – № 11. – С. 412-456; № 12. – С. 646-737.

На с. 421-423, 448, 450, 451, 454, 456 (№ 11) – про М.В. Закревського та його коментар до твору А. Целларія щодо Києва за текстом.

На с. 652 (№ 12) – посилання на М.В. Закревського.

60. *Петровъ Н.И.* Историко-топографическіе очерки Древняго Кіева. – К.: Тип. Имп. Ун-та св. Владиміра, 1897. – 268 с.: ил.

У виданні використані матеріали з книги М.В. Закревського "Описаніе Кіева".

61. *Петровъ Н.И.* Очерки исторіи украинской литературы XIX столетія. – К.: Тип. И. и А. Давиденко, 1884. – IV, 453, XII с.

На с. 117-118, 174 дана оцінка матеріалів М.В. Закревського.

62. *Плотникова И.* "Киев сам по себе есть уже древность" // Зеркало недели. – 2002. – 24 авг. (№32). – С. 23.

Про М.В. Закревського.

63. *Попельницька О.* Історична топографія київського Подолу XVII-початку XIX століття. – К.: ВД "Стилос", 2003. – 304 с.

Посилання на праці М.В. Закревського – на с. 6-7, 11, 198, 232.

64. *Пыпинъ А.Н.* Исторія русской этнографіи. Т. III. Этнографія малорусская. – СПб., 1891. – VIII, 425 с.

На с. 9, 343-347, 425 – про М.В. Закревського.

65. *Пыпинъ А.Н., Спасовичъ В.Д.* Исторія славянскихъ литературъ. Изд. 2-е, вновь перераб. и доп. Т. І. – СПб., 1879. – VIII, 448 с.

На с. 394 – про М.В. Закревського.

66. *Рогожина Н.В.* Кам'яниця Сави Туптала // Пам'ятки України. – 2001. – № 1-2. – С. 47-51.

На с. 51 – посилання на М.В. Закревського.

67. *Самойловський І.М.* М.В. Закревський – історик Києва // Укр. іст. журнал. – 1958. – № 4. – С. 107-109.

68. Сумцов М.Ф. Діячі українського фольклору: огляд. (З XIX т. "Сборника Харьковского историко-филологического общества въ память проф. Е.К. Редика"). – Х.: "Печатне діло", 1910. – 37 с.

Про М.В. Закревського – на с. 7.

69. Сумцов Н.(!)[М.] Малюнки з життя українського народного слова. – Х.: "Печатне діло", 1910. – 144 с.

Оцінка словника М.В. Закревського.

70. *Туркевич В.* Історик Києва // Історичний календар'2000. – К., 1999. – С. 170.

Про М.В. Закревського.

71. Указатель неофициального отдела "Киевскихъ епархиальныхъ ведомостей" за десятилетие их издания 1861-1870 гг. – К., Тип. И. и А. Давиденко, 1870. – 87 с.

У переліку – праці М.В Закревського.

72. Указатель неофициального отдела “Киевскихъ епархиальныхъ ведомостей” за 10-летие их издания с 1861 по 1870 гг. / Сост. С.И. Поноларез. – К., 1870. – 38 с. // Кіев. епарх. ведомости. – 1870. – № 24, приложение.

У переліку – праці М.В Закревського.

73. Українські приказки, прислів’я, і таке інше: Зб. О.В. Марковича та ін. / Уклав М. Номис / Упоряд. М.М. Пазяк. – К.: Либідь, 1993. – 768 с. – (Літературні пам’ятки України).

На с. 7, 17, 33, 718 – про книгу М.В. Закревського “Старосветский Бандуриста” як перше фольклорне видання у скарбниці української національної культури та посилання за текстом видання.

74. Українські приказки, прислів’я і таке інше: Зб. О.В. Марковича и др. / Спорудив М. Номис. – СПб., 1864. – VII, 304, XVII с.

Використані матеріали М.В. Закревського.

75. *Холостенко М.В.* Зодчий П.І. Нейолов у Києві // АРУ. – 1940. – № 2. – С. 30-33.

Аналіз відомостей М.В. Закревського про Кловський палац.

76. *Щербина В.І.* Давні плани міста Києва (1638-1837) // Нові студії з історії Києва Володимира Івановича Щербини. – К.: УАН, 1926. – С. 45-57.

На с. 45 – згадка про М.В. Закревського.

77. *Эварницкий Д.И.* К биографии малороссийского этнографа Н.В. Закревскаго: 1805-1871 // Ист. вестникъ. – 1911. – Т. CXXIV. – С. 211-217.

Нові дані з біографії М.В. Закревського.

78. *Эварницкий Д.И.* К биографии малороссийского этнографа Н.В. Закревскаго: 1805-1871 // Новицкій Я.П. Народная память о Запорожье. Преданія и разсказы, собранные въ Катеринославщине. 1875-1905 г. // Екатеринославъ: Тип. Губернского Земства, 1911. – С. 117-124.

До біографії додано портрет М.В. Закревського на с. 266.

79. *Якимович С.* “Старосветский Бандуриста” М.В. Закревського і цензура // Первісне громадянство. – 1929. – Вип. 1. – С. 67-72.

Про головні факти з життя М.В. Закревського та цензурні позначки на книзі письменника, що зберігається у рукописному відділі Всенародної бібліотеки України (нині НБУВ).

Укладач С.С. Артамонова

ЗМІСТ

стор.

Закревський Микола Васильович (1805-1871): Матеріали до засідання бібліотечного клубу "Національні святині" 2 червня 2005 р. / Уклад. С.С. Артамонова; Редкол.: Г.А. Войцехівська (відп. ред.), О.П. Пацеля, О.М. Піхур, В.М. П'яскіна; ДНАББ. – К.: ДНАББ імені В.Г. Заболотного, 2005. – 32 с.

Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В.Г. Заболотного

04070 Київ-70
Контрактова пл., 4 (Гостиний двір)
Тел. (044) 417-63-87; факс (044) 425-03-10; E-mail: dnabb2004@ukr.net